

Kainulaiset/ Norjansuomalaiset

Ketä kainulaiset/norjansuomalaiset oon?

Kainulaiset/Norjansuomalaiset oon minorigiteetti, jolla oon kainulainen/norjansuomalainen kulttuuritavusta ja joitten kieli oon kainu ja suomi. Minorigiteetti käskee itteensä norjaksi nimilä *kvener* ja *norskfinner*.

Ette se tulis näkkyväksi ette kysymys oon yhdestä ja samasta minorigiteetistä, Isotinka päätti vuona 2011, ette joukkoo käskehään nimelä *kvener/norskfinner*.

■ *Norjasta kainuksi kääntäny Eira Söderholm*

Historia

Kainun kansa eli kväänikansa (norjaksi *kvener*) eli norjansuomalainen kansa (norjaksi *norskfinner*) oon eläny Pohjaiskalotilla jo varhaisista aijoista asti. Heidän elinkeinot vaihetelthiin vuodenaikkoin jälkhiin merenrannan ja sisämaan välilä. Het pyydethiin kallaa merestä, jovista ja järvistä, ja het olthiin jahtimiehet ja puunat. Ydinallaa oli Pohjanlahti, Tornionväylän varsi ja siitä pohjaisheen kiini Jäämerheen asti. Met emmä tiedä koska kainulaiset/norjansuomalaiset siirythiin asumaan Norjhaan, mutta 1500-luvula heitä jo löytyy rekistrearattunna kirjalisista lähtheistä.

1700-luvun alkupuolela kainulainen/norjansuomalainen asutus lissääntyi Finmarkussa ja Tromssassa. Väjenkasvu Pohjais-Suomessa ja Pohjais-Ruottissa vaikutethiin ette usheemat kainulaiset/norjansuomalaiset siirythiin viljomaan maata Pohjais-Norjhaan. Väkke siirtyi kans sen tähden ette Ruotti ja Ryssä sođithiin ja Pohjais-Ruottissa ja Pohjais-Suomessa oli nöyriivuossii. Norjan esivallat toivothiin enämen fastaa asutusta pohjaisille aloile, missä muutoin asui tyhä vähän väkkee. Sillä annethiin kainulaisile/norjansuomalaisile sekä oikeuksii ette verohelpotuksii. Kainulaiset/Norjansuomalaiset kalastethiin ja viljothiin

maata Finmarkun ja Tromssan vuonoin rantaaloila, ja het kans elethiin puunana sisämaassa niin ko Kaarasjovessa, Koutokeinossa ja Tenon varrela. Kainulaiset/Norjansuomalaiset ja saamelaiset pyydethiin kallaa ja mettän elläimii samoila aloila, mikä sitte muutamisti teki konfliktii heidän välissä.

Kainulaisten/Norjansuomalaisten määrä kasus 1820-luvulta suunile kiini vuotheen 1900 asti. 1800-luvula siihen vaikutti isomassa määrässä vasta-alettu industrii. Kalaindustriin kehitys, monenlainen fisku ja kruuvahomma vaadithiin enämen työväkkee. Työväkkee tuli sekä Etelä-Norjasta ette Pohjaiskalotin sisäosista. Huhut kaikenlaisten mahdollisuuksiitten ympäri vaikutethiin ette ihmiset joila oli tahtoo ja voimaa asetuthiin Pohjais-Norjhaan, ja het alethiin uutta tointa jo olemassaolleevissa kainulaisissa/norjansuomalaisissa kylissä.

Aikkaa myöten kainulaiset/norjansuomalaiset olthiin majoriteettinna usheissa Pohjais-Tromssan ja Finmarkun kylissä ja Vesisaaren kaupungissaki. Kainulaiset/Norjansuomalaiset säilytethiin ittensä kielen ja omat kulttuuriset trekit kauvoin. Se oli ensinäki sillä ette muuta-

mat paikat olthiin kohta puhthaat kainulaiset/norjansuomalaistet kylät, ja ette kaupungiissa oli selvät rajat kainulaisten/norjansuomalaisten ja etnilisten norjalaisten välissä. Nämät paikat houkutelthiin lissää ette lissää kainulaissii/norjansuomalaissii, ja net olthiin likheisessä yhtheydessä Pohjais-Ruottin ja Pohjais-Suomen suomee puhhuuviitten ihmisten kansa. Sitä saattaa sama hyvin sannoot ette kysymys oon siitä ette kainulaiset/norjansuomalaiset siirtyhiin paikasta toisheen Pohjaiskalotilla ko ette het oltais immigreeranheet Norjhaan.

1800-luvun puolessavälissä alkoi esivalttoin positiivinen ajattelu ja politikki kainulaissii/norjansuomalaissii kohthaan muuttuut, mm. nasunalististen, rasististen ja darwinististen tendenssiitten tähden. Ajatelthiin ette olis olemassa jonkulainen "suomalaisvaara", mitä ei kuiten todelisuuudessa ollu. Pöläthiin ette kainulaiset/norjansuomalaiset ei oltais lojaaliset Norjaa kohthaan jos Ryssän imppeeriumi, minkä osa Suomiki oli, freistais liittääät Norjan ossii ittheensä. Monet pöläthiin kans ette nasunalistiset liikutukset Suomessa alettais esittämhään vaatimuksii Norjale. Uudela politikila kainulaissii/norjansuomalaissii kohthaan oli monenlaista vaikutusta: Ko monila kainulaisila/norjansuomalaisila vilui Norjan staatinporvaruus, se usheemppii heistä

lähätethiin ulos maasta. Vuoden 1902 maanmyyntilaissa seiso i ette tyhä norjaapuhhuuvilla norjalaisila oli oikeus omistaat maata Finmarkussa. Esivallat valithiin olla rakentamatta teitä ja muita kommunikasuuinilinjoi rajan yli Suomheen, sillä ko het haluthiin estääät kainulaisten/norjansuomalaisten yhtheyden Suomen kansa. Ko uutta Norjan nasuunii olthiin rakentamassa, se pressi, biblioteekit ja raatio pidethiin tyhä muistela norjalaisen kulttuurin ympäri. Kainulaiset/Norjansuomalaiset pidethiin staatin raja-aloila viralisten virkkoin ulkopuolela. Siitä tuli häppee ette olla "kvæn", ja monet vaijethiinki sen ympäri. Laitethiin internaattikoului, missä kaikki opetus oli norjan kielelä ja minkä tehtävännä oli kainulaisten/norjansuomalaisten koululasten kielelinen ja kulttuurinen norjalaistaminen.

1800-luvun alkupuolela monet kainulaiset/norjansuomalaiset koululapset saathiin todelisuuudessa opetusta ittensä äitinkielelä. Suunile vuodesta 1870 kainun/suomen kielen alenethiin apukieleksi, mitä saattoi käyttääät kristinuskon opettamisessa. Vuona 1936 Isotinka päätti ette kainuu/suomee ei enää saanu käyttääät apukielenäkhään. Silloinki ko kainu/suomi oli tyhä apukieli, se kuiten sen avula osa kainulaisista/norjansuomalaisista lapsista oppi lukemhaan ja kirjoittamhaan

kainuu/suomee koulussa. Sillä se on erotus niitten kahden sukupolven välillä jotka kasutettiin ylös vuoden 1936 kahden puolen. Samassa tahdissa ko kielitaito huononi ja sijhaan tuli norja, väheni kans kainun/suomen puhuminen. Kielto käyttää suomee opetuskielenä loppui peruskoulusta vasta vuona 1980.

Kainulaiset/Norjansuomalaiset vastustethiin norjalaistamispolitikii 1800-luvun loppupuolella. Muun myötä annethiin ulos suomenkielistä aviis- sii, kovothiin suomenkielistä litteratuuri ja freistathiin alkkat oman koulun Vesisaarheen. Työkieli oli monessa paikkaa kainu/suomi. Kuitenki vei politikki ja negatiiviset asemat kainulaissii/norjansuomalaissii kohtaan siihen, ette vanhiimet heitethiin puhumasta lapsile kainuu/suomee. Het haluthiin suojela näitä diskrimineerausta vasthaan. Vanhiimille muistelthiin ette monenkielisyys oon vaaralinen lapsile. Samala kans usheet ette usheet kainulaiset/norjansuomalaiset alethiin ajattelmhaan ette se oli tärkee lapsile saattaa norjan kieltä, ko se oli koulutus- ja työkieli Norjassa. Tähän laihiin heilä olis parempi tulleevaisuus Norjassa.

1960-luvula näytti ette se mennee siihen suuntaan ette kainulainen/norjansuomalainen kulttuuri unheetuis pois. 1970-luvun

alusta fokus kääntyi minorigiteetikanssoin oikeukshiin, ja Norjassaki perustethiin usheempii minorigiteetiitten intereessiorganisa-suuniita. Täähänä Norjan esivallat oon heittäneet pois vanhaan norjalaistamispolitikin, ja oon ottaneet velvolisuudeksi tarjota mahdollisuuden kainulaisele/norjansuomalaisele kulttuurille ja kielele ellää ja kehittyt. Komuunit niin ko Porsanki ja Omasvuono oon julistanheet ittensä kolmenkieliseksi ja kolmenkulttuuriseksi siihen laihiin ette norjalaisuus, saamelaisuus ja kainulaisuus/norjansuomalaisuus oon samala tasala. Staatin tiehoito oon laittanu nimisiltit kolmela kielelä monheen paikkhaan.

Kieli

Norjan esivallat tunnustethiin kainun kielen omaksi kieleksi vuona 2005. Sitä ennen asiista oli ollu koko paljon debattii. Kieltä ei ollu kirjoitettu melkhein sathaan vuotehen, ja nyt pittää uudesti laittaaat grammatikin, sanakirjoi ja oppineuvoi. Kainu oon likheisesti sukkuu meänkielen eli Tornionväylän varren suomen kans, ja se oon sukkuu kans suomen kielen kans, mutta erottuu kuitenkin selvästi näistä ja oon oma kieli. Kainhuun oon vaikuttannu kontakti norjan kielen kans ja siihen oon lainattu melkhein iso joukko norjan sannoi –

Uskonto

Uskonto oli ja on tärkeä monelle kainulaiselle/norjansuomalaiselle. Lästädiolaisella herätysliikuttuksella on syvät juuret, mikä ulottuu kiini 1800-luvun puoliväliin asti. Ko Norjan kirkossa tavallisesti saarnattiin norjaksi, ja se aikaa myöten muuttui staatin norjalaistamispolitikin apuneuvoksi, se lästädiolaisuus antoi kainulaisille/norjansuomalaisille mahdollisuuden uskonolliseen elämään omalla kielellä, ko kokouksissa käytettiin suomalaista Raamattua ja virsikirjaa. Lästädiolaisella liikuttuksella on vielä merkitystä oman kielen säilymisele.

erinomhaittain modernin elämän ja modernin yhteiskunnan sanoi.

Kainun kieli on oikein uhattu. Se on enniimitten tyhä vanhempi väki joka puhuu sitä päivälisesti. Kainu ei siiry ennää vanhiimilta lapsile, mutta nyt näkky semmoinen tendensi ette isovanhiimet opettaava kieltä lapsenlapsile. Nuoriso on uudesti kiinnostunu kielestä ja saanu mahdollisuuden oppiit sitä. Norjansuomalaiset ajatelhaan ette heidän kieli on suomi, ja se uudistuuki uussiin immigranttisukupolviin myötä.

Sen jälkhiin ko suomee oli opetettu valintafaaikina muutamissa kouluissa, se vuona 1990 alettiin pröövioorningin, ette suomee opetettiin toisena kielenä. Vuona 1997 faakile laitettiin oman oppiplaanin, ja vuosi jälkhiin saattiin koululapset, joila oli kainulainen/norjansuomalainen tavusta, laissa määrätyn oikeuden kainun eli suomen kielen opettukseen tämän oppiplaanin jälkhiin. Syksylä 2013 594 oppiijaa valitti oppiainheen suomen toisena kielenä, mutta luku on tullu oikein paljon alas kouluvuoden 2001–2002 pörästä, ko silloin oppiijoita oli 1073. Vielä on kainun oppineuvoi tyhä vähän, mutta niitä kyllä ollaan laittamassa lissä.

Kainulaiset/Norjansuomalaiset tääpänä

Se on tietämätöntä kunka paljon kainulaissii/norjansuomalaissii on nykyään, sillä ko Norjassa ei rekistrearata ihmisten etnisiteettiä. 10 000 –15 000 on arvelu mitä ushein käytetään viralisissa dokumentiissa, mutta luku saattaa olla aivan liijan matala. Niitten määrä jokka puhuuva kainuu eli suomee, on paljon matalampi ja on laskenu dramaattisesti viimi sukupolviin aikana. Monila kainulaisila/norjansuomalaisila on sekä saamelaisii ette norjalaissii sukulaissii. Evakueerinki ja siirtyminen etelhään toisen maailmansodan aikana ja sen jälkhiin vaikuttaa ette kainulaissii/norjansuomalaissii nyt assuu jokka puolela maata.

Norjalaistamisesta huolimatta kainulainen/norjansuomalainen kulttuuri ellää. Se on paljon ihmissii jokka laulaava kainulaissii/norjansuomalaissii ja suomalaissii laului ja virssii, erinomhaitten lastenlalui. Kainulainen/Norjansuomalainen musikkitradisuuini ellää vielä. Sitä on annettu ulos kainulaista sievälitteratuuri ja diktikirjoi, eikä ole pitkä aika siitä saakka ko ensimmäiset kainulaiset lastenkirjat tulthiin ulos. Eri paikkoin valkkesielut säilyttävä ja kehittävä kainulaista/norjansuomalaista käsityö- ja ruokatradisuuini.

Tääpäinä oon kohta monta kainulaista/norjansuomalaista intereessiorganisasuunii ja institusuunii, minkä tehtävä oon dokumenteerata ja edistää kainulaista/norjansuomalaista kulttuuri.

Kainulaiset/Norjansuomalaiset oon monheen laihiin antanheet pohjaisnorjalaisele kulttuurille sen oman leiman. Esimerkki tästä oon erinomhaiset rakenustavat. Niin käsketty Varenkin-talo oon iso puupytki, missä asu-malomat, talli ja navetta oon saman katon alla. Kainulaisila/Norjansuomalaisila oli, samoten ko mettäsuomalaisila etelämpänä, korsteeniton savvu-uuni. Sauna oli ja oon tyypilinen kainulaisile/norjansuomalaisile.

Organisasuuniita:

Kainulaisila/Norjansuomalaisila oon kolme intereessiorganisasuunii, joila oon vähäsen erilainen näkemys oman identiteetin ja kielen ympäri.

Ruijan Kveeniliitto/Norske kveners forbund painottaa sitä ette kainu oon oma kieli mikä oon erilainen ko riikinsuomi/suomi. Organisasuuni käyttää kainun kieltä ja halluu ette kaikki opetus pittää olla primäärästi kainuksi. Ruijan Kveeniliitto/Norske kveners forbund painottaa ette kainun kansa oon alkupöräinen

pohjainen kansa samhaan laihiin ko sen sukukansat Pohjais-Ruottissa ja Pohjais-Suomessa.

Kveenimaayhistys/Kvenlandsforbundet

käskee kieltä *kveenisuomeksi*, ja pittää kainun kieltä yhtenä suomen dialektiista. Organisasuuni käyttää suomalaista kirjoitustappaa ja ajattellee ette se oon paras konsti ette kieli pärjäis. Het meinaava ette suomi pittää hyväksyyt kainulaisten minorigiteettikieleksi. KLF kattoo ette kainulaiset oon pohjainen alkukansa.

Norsk-finsk forbund/Norjalais-Suomalainen

Liitto vaikuttaa koko maassa ja oon intereessiorganisasuuni Norjassa assuuville suomalaisile ja niile, jotka oon suomalaista lähtöö. Organisasuunin kieli oon suomi. Norjalais-suomalaiset yhdistykset oon käyttänheet termii *norskfinner* kiini 1920-luvulta asti. Organisasuunin meininkinnä oon edistää ja säilyttää suomen kieltä, norjansuomalaista ja suomalaista kulttuuri, edistää norjansuomalaisten oikeuksii nasunaalisenna minorigeettinna sekä edistää Norjassa assuuviiitten suomalaisten oikeuksii. Yli näitten intereessiitten ei liitola ole mithään vaatimuksii saada statusta omana kansana, alkukansana eli sitte elinkeinopoliittissii vaatimuksii.